

ΤΑ ΔΑΚΡΥΑ ΤΟΥ ΚΟΝΤΥΛΑΚΗ

Παρουσίαση του Δ. 4235 (24 Μαΐου 1962)
 ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΕΛΥΡΙΟΥ

Τώρα που ξεκλείσει ο έορτασμός της εκατονταετηρίδος με το άραίο φινάλε τās όμιλίας του κ. Στρατάκη και του κ. Ν. Β. Τωμαδάκη, έλπίζω να στεγνώσουν τα δάκρυα του άειμνήστου Κονδυλάκη κι' ή ψυχή του να ξανάβρη τό παλιός της κέφι.

Ο Κονδυλάκης φαίνεται όπληξε ένας καθαρός τύπος Κρητικού. Εύγενής, φιλότιμος φιλόθεος, υπέρσηφανος πατριώτης και έγωϊστής. Ούτε στα Χανιά γεννήθηκε ούτε έδω πέθανε. Μά από όλες τις μαρτυρίες που γνωρίζουμε τά Χανιά τ' αγάπησε περισσότερο. Σ' αύτά ζήτησε να ζήσει. Σ' αύτά κατέφυγε να ξεκουρασθή. Έδω κατέβηκε κι' όταν πήρε την σύνταξή του να περάση τό χρόνο του άπομάχου.

Αρχισε πολλές βουλειές άνακατεύθηκε σε πολλά έπαγγέλματα. Μά ένα—ένα τά παρατούσε, δίωγμένος περισσότερο από την έσωτερική του ψυχρότητα που' από άλλους εξωτερικούς λόγους. Κάποιος δαιμον τον τραβούσε και τον έφερνε στην Δημοσιογραφία. "Η όλη ψυχρότάσή του, ή γενική του μόρφωση, τον σπινθηροβόλον πνεύμα του, τό λεπτό χιούμορ κι' ή διάθεση να βοηθήση την Πατρίδα και την Κωνωνία, όλα τον παρωμοούσαν" αύτή,

Αλλά στα Χανιά, ή δημοσιογραφία δεν είχε ποτέ ψωμί. Και μολονότι άνέδειξε δημοσιογράφους περιωπής ούδεις δημοσιογράφος έζησε στα Χανιά ως τοιούτος, από τό έπαγγελμα αύτό. Όπως και τώρα. Εύτυχως για την Κρήτη και για τον ίδιο, ό Κονδυλάκης πέρασε ναρίς στην "Αθήνα. Κι' εκεί, πειραγμένος, που ένας άντρας πιά με τά προσόντα και τίς δικές του Ικανότητες με τό λεπτό πνεύμα του και την καλή του πένα, δεν μπορούσε να' έξοικονομήση τον άρτον τον έπιούσιο, κλεισθηκε περισσότερο στον έαυτόν του άφοσιώθηκε στην έργασία του.

Έτσι σιγά—σιγά από την συμπικνωμένη πίκρα έβγήκε σαν λουλούδι πραγματικό, τό άγνωστο έως τότε χρονογράφημα, τό λαμπρό τουτο δημιούργημά του. Τό χρονογράφημα είναι ελληνική δημιουργία. Δημιουργία πνευματική "Αττικής μορφής του Κονδυλάκη. "Απ' αύτό ό Κονδυλάκης απέκτησε θαυμαστάς έγινε γνωστός. Αυτό τόνωσε ή τον προσωπικό του έγωϊσμό και ή άναγνώριση γέμιζε την καρδιά του χαρά και κάποια Ικανοποίηση.

Κουρασμένος γηρασμένος άπογοητευμένος, όταν σταμάτησε, ήλθε να ζήσει και να ξεχάση έδω στα Χανιά με τους παλιούς φίλους του και την παλιά του συντροφιά. Για μία στιγμή μάλιστα είχε αναλαμπές νέας πνευματικής έξομήςεως αλλά δεν επέτρωτο να έχουν συνέχεια.

Στά τελευταία του ήταν πολύ εύσγκινητος όπως μου έλεγε κάποτε ό μακαρίτης Γυνασιάρχης "Εμμ. Γενεράλης—

μπορούσε να συγκρατήση τό δάκρυά του όταν έβλεπε παλιούς φίλους, όταν άκουε να τον κομαρώνουν, όταν πήγαινε κανείς να τον δη στο Νοσοκομείο του "Ηρακλείου όπου πήγε κι' ό Γενεράλης. "Ποθάνετο φαίνεται μειωμένος που ενώ όλοι τον νόμιζαν καλό—κι' ένας καλός είναι και χρήσιμος—κι' όλοι τον έχαιροντο σαν ξεχωριστό, αύτός έμενε πάντα ένας «Διαβάτης» πτωχός χωρίς οικογένεια και σπιτι, χωρίς περιουσία, Θά έκρινε και θά συνέκρινε τον έαυτόν του με τοδέ φίλους του και μή, έδω στα Χανιά, στο "Ηράκλειο στην "Αθήνα, τους μαυραγορίτες της έποχής που χωρίς κανένα ιδιαίτερο προσόν είχαν περουσίες βουνο, άφιναν κληρονομίες μεγάλες, Θά είχε παράπονα για τη μοίρα του που ήταν ύποχρεωμένος κάθε πρωϊμιά ζωή ολόκληρη να ξεζουμίση, να στίβη τον έαυτόν του, όλες του τις γνώσεις, όλο του τό είναι για να παρουσιάση κάτι άξιό του για τους άναγνώστες του και τον έπιούσιο. Έίχε παράπονα με την μοίρα του—μοίρα κοινή όλων άλλων άλλθινών δημιουργών που αφιερώνονται ολόψυχα σε κάτι, γίνονται πρωτοπόροι, άνοίγουν δρόμους κι' άναγνωρίζονται μαστόροι στο είδος των άλλ' ή όλική των κατάστασις δεν μεταβάλλεται. "Ο Κονδυλάκης άγάπα την ζωήν. Κι' όσο κι' άν πέτυχε στη βουλειά του είχε τό συναίσθημα ότι άπέτυχε στη ζωή. "Ισως μάλιστα αύτή του ή πεποίθηση να τον ώδήγησε ναρίτερα στον τάφο.

"Ετσι έξηγώ έγω τά «δάκρυά» του, που δεν είναι γνωστά όσο τό έργο του που μένει πάντα ζωντανό, Έργο με ψυχή κι' ελικρίνεια. Είναι ή μόνη κληρονομιά που άφισε στην οικογένειά του, στη γενετείρά του, στα Χανιά, στην Κρήτη, στα ελληνικά γράμματα, Πού σ' αι, καμμέν Κονδύλα, π'έκλαιγες πώς δεν άφισες παιδιά να δής την κληρονομιά σου άτόφια θερμή, άναλωίωτη, από τό χρόνο και τά νέα διαφέροντα των καιρών; "Όσο για μένα

δεν με γοητεύει μόνο ό δημοσιογράφος ή λογοτέχνης, ό πνευματικός Κονδυλάκης. Με συναρπάει και ό ήθικός Κονδυλάκης. "Αξιοπρεπής δεν δεχότανε έλεημοσύνη και συνδρομή κι' άρεόταν κι' από τό Θεό. Γιατί ούτε ζητιάνος ήτανε ούτε δεχόταν να θυσιάση την πνευματική ή του άνεξαρτησία και άνθρώπινη αξιοπρέπεια. "Ανά κολληση κάπου σε γερά νεφρά και να ζήση άνετα και άκοπα, "Ανθρώπος δημιουργός γεννημένος να τρέφη μάλλον ύλικά και πνευματικά παρά να τρέφεται, έφερε βιρέας άσφαλώς τό γεγονός, ότι ούτε οικογένεια ούτε περιουσίαν έδημιούργησε για να βαδίση προς την ύσιν με λιγώτερες πίκρες και έλλειψεις.

"Ε α άγνό λουλούδι, ως είναι τό έργο του Κονδυλάκη με τό λεπτό και καλλιεργημένο πνεύμα και τό ηγαίο αίσθημα, έχρειάζεται τη φροντίδα και τό πότισμα με τό έξοπο ή κοπέλλα διατηρεί στη γλάστρα της τους βασιλικούς της, έχρειάζεται τη δροσιά που άναβλόζει στα μάτια εκείνου, ενώ στείρευε ή ψυχή και τό πνεύμα του έσβυνε.

Δέν νομίζετε ότι τά στερνά αύτά δάκρυα του Κονδυλάκη προσθέτουν κάποιο άρωμα στο άττικό άλάτι του Διαβάτη;

"Η τοπική μας έθνική δημοσιογραφική παράδοσις

Ο ΚΟΝΤΥΛΑΚΗΣ ΩΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΚΟΙΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ

Του κ. ΝΙΚ. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗ

Καθηγητού Πανεπιστημίου "Αθηνών

Φύσις οία ό Κοντυλάκης, φίλος του κυνηγιού και της καλοζωίας, όταν έχθρος της άδρανοϋς διδασκαλικής ζωής, δεν ή δυνατό να ύπομείνη την ύπηρεσίαν του έλληνοδιδασκάλου και δεύτερον έτος. Παρητήθη λοιπόν ό Κοντυλάκης της θέσεως του σχολάρχου και έστράφη προς την δημοσιογραφίαν. Τήν ζωήν των χρόνων αυτών περιγράφει εις τό γνωστόν έργον του, τον «'Επικήδειον».

Και εις ποίας μέν και πόσας έφημερίδας συνιργάσθη ό Κοντυλάκης δεν δυνάμεθα να γνωρίζωμεν, έφ' όσον πλήρης σειρά των κρητικών έφημερίδων του 1878 96 δεν έσώθη που, εκ των ό ύλιωχουσών εν τώ "Ιστορικώ "Αρχείω όλίγα εξάγονται. Γνωστόν είναι, ότι εξέδωκεν εν "Ηρακλείω την «'Νέαν Έβδομάδα», μετά του λογίου εκδότου τυπογράφου του «'Ερωτοκρίτου» Στυλιανού "Αλεξίου, πατρός της Γαλατίας Καζαντζάκη, της "Ελλης Δασκαλάκη και του ποιητού Λευτέρη "Αλεξίου, τον χρόνον όμως δεν δυνάμεθα να καθορίσωμεν. Έκ των όλίγων φύλλων της έφημερίδος, τά όποια έχομεν ύπ' όφει,

μανθάνομεν ότι ό Κοντυλάκης συνέτασε την εν Χανίοις εκδοθείσαν «'Αμυναν» κατά Μάρτιον 1888. Διευθυντής και ύπεύθυνος όμως της εφημερίδος ταύτης φέρεται ό Γ. Χ. Γυλάκης, του δε συγγραφέως του «'Πατούχα» ούδαμου άναφέρεται τό όνομα.

«Μετά χαρά; άγγέλλομεν τοις άναγνώσταις ήμων την νέαν έκδοσιν της αξιολόγου συναδέλφου "Αμύνης εν Χανίοις. Δικαιολογείται δε πληρέστατα ή χαρά ήμων αύτη διότι τό μέν αποκτώμεν εν τώ δυσχερεστάτω παρ' ήμιν δημοσιογραφικώ σταδίω νέον συναγωνιστήν άκμαϊον και μετά λίαν πατριωτικού προγράμματος κατερχόμενον εις την παλαιστραν, τό δε διότι ό συντάκτης του συναγωνιστού τούτου είναι ό κ. "Ι. Δ. Κονδυλάκης, φοιτητής του "Εθνικού Πανεπιστημίου. Εδτυχήσαντες να γνωρίσωμεν τον νέον συντάκτην της "Αμύνης, κατά βάθος δε μελετήσαντες τάς αρχάς και πεποιθήσεις του, άκράδιντον έχομεν και πλήρη βεβαίωτητα, ότι τάς δια του προγράμματος της "Αμύνης άνακηρυσσομένας αρχάς θέλει προσπαθήσει ίνα πραγματοποιήση. "Ο λίαν δεξιός χειρισμός του καλάμου του νέου συναδέλφου ήμων, εμπνεομένου υπό άκραφινώς πα-

τριωτικών αρχών και κοινωφελεστάτων ιδεών, θέλει καταστήσει άναμφισβητήτως την "Αμυναν δημοσιογραφικόν όργανον άξιον να εκδίδεται εν τη πρωτεύουση της νήσου και δυνάμενον να ποδηγετή τοις άναγνώσταις του και πασιν την κρητικήν κοινωνίαν εις τό όρθώς έννοούμενον συμπέρον της Πατρίδος...»

Σημειωτέον, ότι τον Κοντυλάκην ύπεστήριξε ό θεός του, συντηρητικός εν τούτοις, πληρεξούσιος Βιάνιου Πέτρος Κοντυλάκης, ό όπλιος όμως και δεν ένέκρινε την ύπό του νεαρού άρθρογράφου άκολουθημένην πολιτικήν. Ούτω, εις τον συντάκτην, άλα τίσαντα ότι έγραψεν άθρον τι ώς αντιπρόσωπος της Κοινής γνώμης, ανταπήνησε τραχέως «'Και ποιός σοϋπε, μωρέ, πώς αντιπροσωπεύεις την κοινή γνώμη;». Πρόκειται περί του άθρον, του γραφέντος επί τη άρτίξει του Νικολάκη Σαρτίσκη πασσά, Πωλωνού, ως βαλλή Κρήτης. Ούτος διεδέχθη τον Κωστάκη "Ανθόπουλον πασσάν (2 Φεβρουαριου. 1887—5 Μαΐου 1888), εις αντικατάστασιν του λαομισήτου, πλην εργατικού εκείνου "Ιω. Σάββα πασσά (23 Μαΐου 1885—5 Μαΐου 1888), ό όποιός ειχε πάλιν διαδέχθη τον "Ιω. Φωτιάδη πασσάν.